

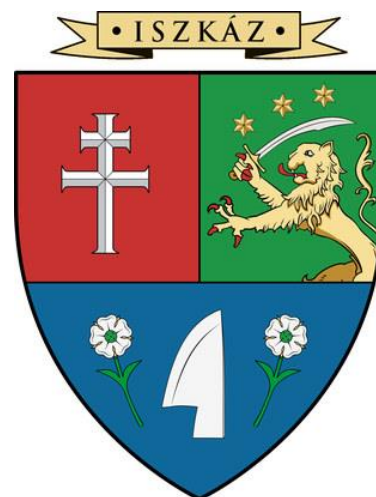

ISZKÁZ

TELEPÜLÉSKÉPI ARCULATI KÉZIKÖNYV

TARTALOMJEGYZÉK

1. Bevezetés	3
2. Iszkáz bemutatása	5
<i>A település története, általános településkép, településkarakter</i>	
3. Örökségünk	8
<i>A településképi szempontból meghatározó építészeti, műemléki, táji és természeti értékek, településképi jellemzők</i>	
4. Eltérő építészeti karakterek bemutatása	16
5. Építészeti útmutató	20
<i>Magasság</i>	
<i>Tetőhajlásszög</i>	
<i>Tetőforma</i>	
<i>Telepítés</i>	
<i>Színek</i>	
<i>Terepalakítás</i>	
<i>Kerítések</i>	
<i>Kertek</i>	
<i>Erkélyek, tornácok</i>	
<i>Ajtók, ablakok</i>	
<i>Homlokzatképzés</i>	
<i>Utcák, terek</i>	
<i>Hirdetések, reklámtáblák, sajátos építményfajták</i>	
6. Mai példák	41
7. Impresszum	43

BEVEZETÉS

1

Iszkáz településképi arculati kézikönyvében a község történelmi eseményeit, természeti és épített értékeit mutatjuk be. A kézikönyv rendeltetésének megfelelően a település épített értékeivel, illetve annak javasolt építészeti megoldásaival foglalkoztunk részletesen. Egy kisebb-nagyobb felújításban nagy segítség lehet a kiadvány ismerete. A megfelelő építőanyagok kiválasztása, azok szakszerű használata településképi szempontból igen fontos. Hagyományaink ápolása hozzájárul örökségeink megővéséhez, szakszerű fenntartásához.

Az energiatudatos építészet mellett a hagyománytudatos építészetet sem szabad elvetni. A mai modern technológiák ötvözése a hagyományos építészettel sok jó példát eredményezett. A településképbe illeszkedő megoldásokat sok példával, részletesen mutatjuk be. Ezeket fényképek és ábrák segítségével igyekeztünk könnyebben értelmezhetővé tenni. A kifejezetten kerülendő építőanyagokra, illetve beépítési formákra is felhívtuk a figyelmet. A kézikönyv nem csak a helyi lakosok számára, hanem a település iránt érdeklődőknek is hasznos lehet. Továbbá szeretnénk kiemelni, hogy a kézikönyv nem tekinthető lezártnak, hanem sokkal inkább egy folyamatosan bővülő, szemléletformáló kiadvány.

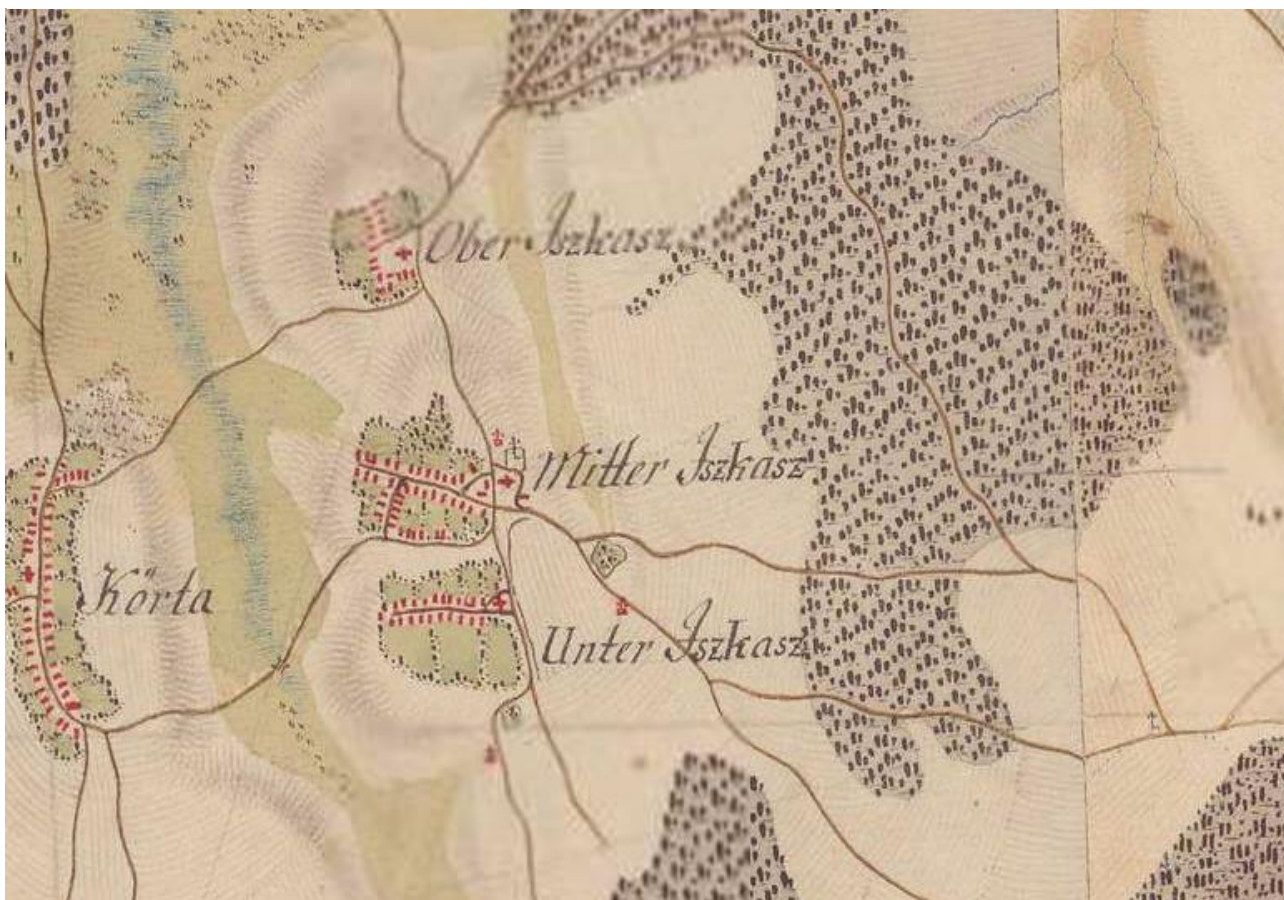
ISZKÁZ BEMUTATÁSA

2

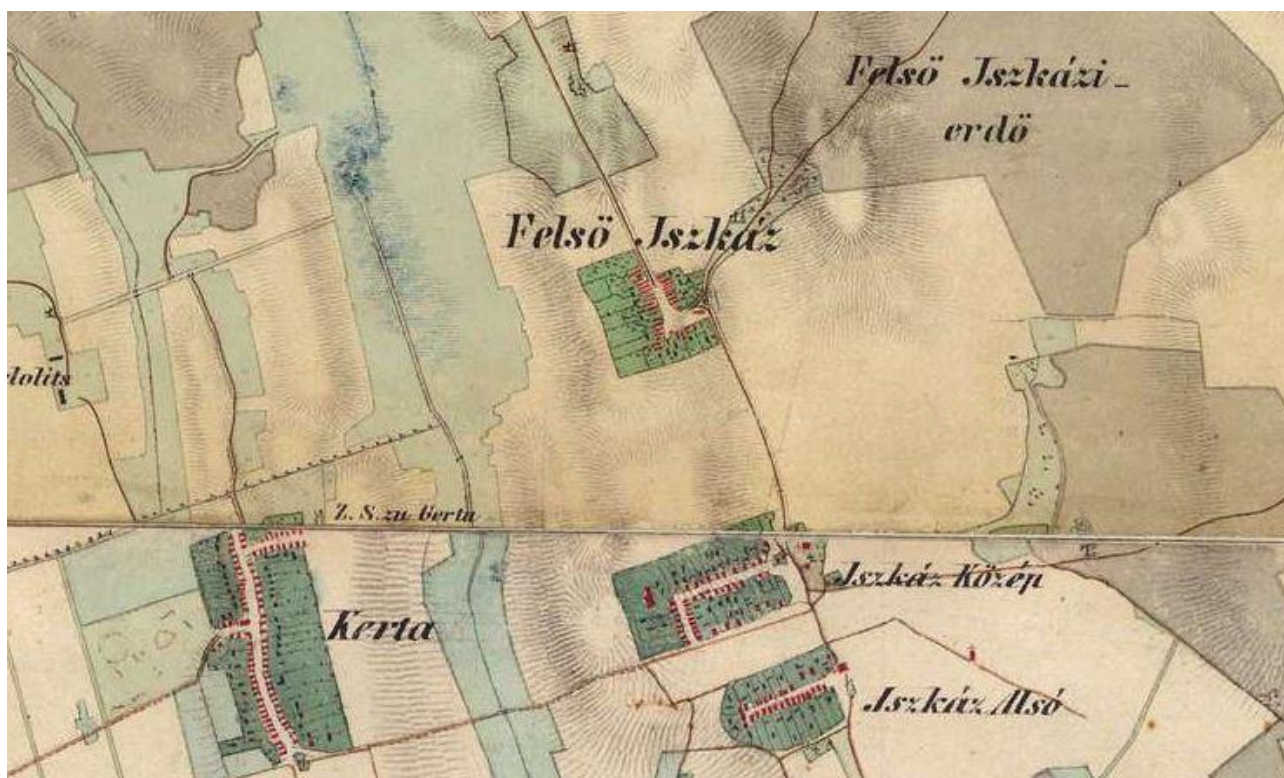
Iszkáz község Veszprém megyében, a Devecseri járásban található. A megyeszékhelytől 53 km-re helyezkedik el. Szomszédos települései Iszkázhoz hasonlóan kisebb falvak. A község a Somló hegy délnyugati pereme és a Kisalföld találkozásánál fekszik. A Hunyor-patak partját kísérő, 15 méterig emelkedő dombosor tetején 2 km hosszan nyúlik el. Népessége a 2016-os adatok alapján 320 fő.

Az első írásos emlékek 1212-ből maradtak fenn a településről. Történelmét tekintve nem is egy faluról beszélhetünk. A település 1947-ben Alsó- Felső-, és Középiszkáz községek egyesítése révén jött létre. A három falu összevonása már a XIX. században indokolt lett volna, azonban ezt az akkori társadalmi ellentétek megakadályozták. A település neve szláv eredetű személynévből alakult ki. A három Iszkáznak különböző előnevei voltak. Az idők folyamán mindhárom használta az Iszkáz nevet.

Alsóiszkáz: Első írásos emléke 1212-ből származik, amelyben nemesi birtokként szerepelt. A település a Töttös előnevet a XVI. században kapta, miután a felsőiszkázi Töttös-család ide települt. Legnagyobb birtokosa Martonfalvay Pál volt, aki saját földjéből temetőhelyet biztosított a község számára. Összetétele Felsőiszkázéhoz hasonlatos volt.

Az első katonai felmérés (1763-1787)

A második katonai felmérés (1806-1869)

Középiszkáz: A Kápolnás Iszkáz nevet Kápolnája után kapta, melyet a XVIII. században még lehetett látni a falu határában. A falut kisnemesek csoportja lakta. A községben egykoron nyolc takács, három suszter, két kovács, egy bogárn és két kereskedő tevékenykedett.

Felsőiszkáz: A Töttös család Alsóiszkázra költözése után kapta Mindszent Iszkáz nevet. Itt alakult ki a plébániahivatal. Ide tartozott Kiscsösz, Kisszőlős, Alsó-és Középiszkáz. Földjei kisebb birtokosok és az egyház tulajdonában voltak. A faluban egy asztalos, egy kovács, egy takács, egy cipész, egy szabó, egy kereskedő és egy bogárn mesterember volt, utóbbi Nagy László költő dédapja.

Mindhárom települést katolikus vallású közösségek lakták, jó részben magyarok. A község megélhetését a gabona- és takarmánytermesztés biztosította. A XIX. században a feudális viszonyok a településrészeknek itt is gátjai, mint segítői voltak. Iszkáz közigazgatásának meghatározója a legnagyobb földbirtokos, Papp János volt. Nevéhez kötődik a középiszkázi klasszicista kastély megépíttetése. A lakosok a házaik felépítéséhez szükséges anyagokat (homok, kavics, agyag) a község határában bányászták. Ezek nyomai a mai napig fellelhetőek a falu határában. A gödröket, melyek így keletkeztek a népnyelv csak „Göbecses”-eknek nevezi. Többségüket még az ezredforduló környékén feltöltötték, így mára csak pár Göbecses jelzi a korábbi építkezések nyomait. Az 1848-49-es forradalmat követő önvédelmi- majd szabadságharcokból is kivette részét a falu. A felsőiszkázi temetőben nyugszik Horváth György 1848-as honvéd hadnagy, aki később 1868-ban századosi rangot kapott. Ezen felül Alsóiszkáz legnagyobb birtokosa Martonfalvay Pál is harcolt, mint honvéd hadnagy, a függetlenség oldalán. A XIX. század második fele jelentős változásokat hozott. A falu birtokosai közül sokan eladósodtak.

Több házra jelzálog került ekkoriban. A tehetősebb parasztok ezzel szemben földeket tudtak szerezni. Egyfajta átrendeződés ment végbe a falu társadalmában. Emellett a vasútépítés is elérte a térséget. Az 1870-80-as években épült a Szombathely-Budapest vasútvonal, amely elsődleges tervek alapján a falu határában, Papp János földbirtokos földjein, haladt volna át. Ezt a falu legnagyobb hatalommal bíró földbirtokosa megakadályozta, emellett nem engedte meg a vásári jog megszerzését sem. A község lakosságán kívül a falu határában lévő majorokban is laktak napszámosok. Az egyik ilyen volt a „Hármas”-major, Kiscsősz-Kisszőlős-Felsőíszkáz határában. A másik volt a „Nyíres”-major, amely Alsóíszkáz és a Somló közötti terület középtáján helyezkedett el. Közigazgatásilag a községek ügyeit a devecseri és a pápai hivatalok intézték. A község első iskolája 1774-ben jött létre. A tanmenetben még nem a mai értelemben vett tantárgyak kaptak helyet. Ekkor kötelező tananyagként oktatták a konyhakertészetet, a gyümölcsfatermesztést, a polgári jogok és kötelességek tudományát és a testgyakorlást. A II. világháború frontvonala 1945. március 25-én érte el a falut. Az itt állomásozó német híradósok miatt kapott bombázást. Két ember halt meg és leégett néhány ház. Az 1950-es években a 20-25 kat. holdnál nagyobb földtulajdonnal rendelkező gazdákat kulákká nyilvánították. Megkezdődött a termelészövetkezetek megalakulása, mint az ország más területein is. A falu földjeit más falvakkal közös termelészövetkezetbe összevonták.

A korábban három önálló település mára egyre jobban összeépült, de látható még mindig, hogy különállóak voltak. Felsőíszkáz különül el a legjelentősebb mértékben. Alsó- és Középsőíszkáz összekapcsolására a Széchenyi utca szolgál, míg Felső- és Középsőíszkáz a Nagy László utca köti össze. A két településrész között található a község temetője.

ÖRÖKSÉGÜNK

3

Veszprém megye építészeti örökségére jellemző, hogy a falvainak többsége mindössze néhány utcával rendelkező település volt. A falvak településszerkezete a domborzathoz igazodva alakult ki. A települések életében a vallás a mindennapi élet része volt, erről tanúskodnak a közösségek templomai, imaházai. A jelenlegi utcaképet is uraló parasztházak a legkorábbi fennmaradt örökségeink. A XIX. századot meghatározó faépítkezést egyre inkább a vályog-, tömésfal, illetve esetenként a helyi építőkövek váltották fel. Ennek oka a faanyag jelentős drágulása. Az oldalhatárra épült parasztházak a falusi létforma szimbolikus elemei. A térségre, így Iszkázra is főként a tornác nélküli kivitelezés a jellemző. Előfordult, hogy egy portán, hosszanti irányban két parasztház is helyet kapott, így két család osztozott az udvaron. A lakóházak két kisebb ablakkal néztek az utcára. Egyes épületeknél megfigyelhető timpanonos díszítés, amely a nyeregtetős épületek egyenlő szárú háromszög alakú, párkánnyal keretelt orommezője. A díszítési elemek száma, mintázata nagyban függött a tulajdonos anyagi helyzetétől. A házak jellemzően egyszerű, fehér színezettel rendelkeztek. Az iszkázi parasztházakat a nyeregtetős kialakítás jellemzi. A helyi építőanyagokra támaszkodó lakóházak tökéletesen megfeleltek a lakók igényeinek. A parasztházakhoz tartozó gazdasági épületek, esetenként kemencék a paraszti porta szerves részei.

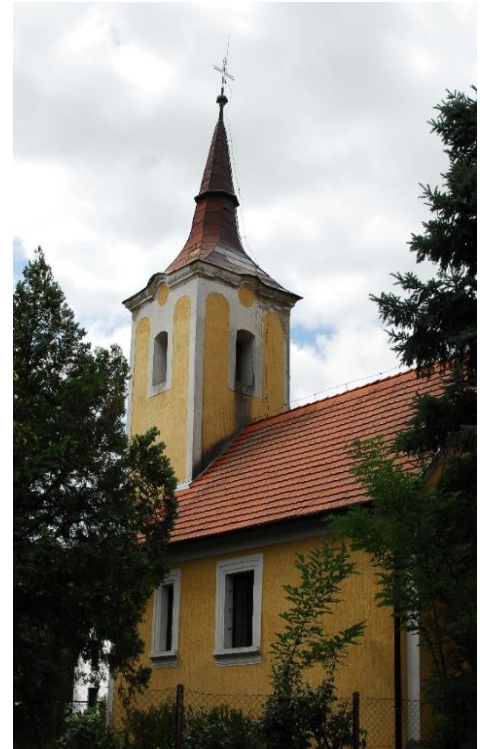
A régi, még megmaradt és jó állapotú parasztporták, az istállókkal, a pajtákkal, csűrökkel esetleg kis mértékben még fenntartott gazdálkodás helyein jó lehetőség van a családi méretű mezőgazdaság visszaállítására. A XX. század második felének politikai változásai új korszakot hoztak az építészetben is. A paraszti életforma visszaszorítása, az erősödő iparosítás más igényeket teremtett. Az egykoron szintiszta paraszti épületekkel rendelkező településeken megjelentek a szocializmus kockaházai. Az iparban, bányászatban tevékenykedő munkások életviteléhez illeszkedő épületek a népi hagyományokat elhagyva épültek. A komfortosabb, más szobaelosztással rendelkező lakóházak nem csupán a helyi építőanyagokat használták. Magasabb alapzattal, sátoztetővel rendelkeztek. Jellemző tetőfedés a cserép, illetve a pala volt. A parasztházak mellett ezek az épületek is Iszkáz utcaképének meghatározó elemei. A fogyatkozó népességgel rendelkező aprófalvak életében nem lelhető fel nagyobb változás, a jelentősebb beruházások elkerülik a térségeket. Ennek előnye a falvak településképeinek megőrzése, a nyugalom biztosítása. Ugyanakkor megélhetési szempontból igen hátrányos. Az utóbbi években pozitívum, hogy néhány település népessége a városokból a nyugalomba vágyó lakókkal bővült, akik a helyi hagyományokat tisztelve, annak megfelelően felújított lakóházakban élnek. Ezen épületek megővése fontos annak érdekében, hogy fennmaradhassanak, meghatározhassák a későbbiekben is a község arculatát.

Az alábbi régészeti lelőhelyek találhatóak a település területén: Hunyor-patak (hrsz: 015/23, 015/22, 015/21, 015/20), Rét-dombi-dűlő (hrsz: 03/5, 07, 03/2, 015/16), Rét-domb (hrsz: 03/5, 015/16, 015/17, 0188/10, 0188/8, 0188/9, 0188/7, 0188/6, 0188/12, 0188/11), Hunyor-patak jobb partja (hrsz: 0165, 0174, 0164/2), Pacsiházi-dűlő (hrsz: 0121/8, 0121/9), Alsóiskáz (hrsz: 0137/7, 252, 267, 260, 265, 251, 322, 323, 321, 264, 266, 0137/8, 0137/9), Felsőiskáz (hrsz: 137, 148, 147, 134, 101, 140, 77, 125, 139, 132, 133, 135, 138, 131, 136, 129, 128, 120, 119, 122, 126, 130, 127, 121, 146, 1/2, 149, 152, 153, 8, 9, 42, 40, 144, 145, 10, 32, 36, 21, 11, 12, 17, 16, 20, 34, 46, 48, 51, 49, 54, 61, 59, 66, 67, 69, 75, 13, 143, 19, 15, 14, 50, 47, 60, 141, 142, 68, 41, 35, 025/4, 025/5), Középiszkáz (375, 498, 503, 220, 221, 222, 223, 230, 500, 225, 224, 495, 494, 227, 226, 499, 231, 236, 377/3, 376, 493, 228, 229, 377/4, 497, 233, 234, 235, 491, 486, 490).

Alsóiskázi Szent Miklós templom

A település római katolikus templomát 1673-ban építették. Ezzel a település legrégebben épült temploma. A tetejét zsindegy fedte, szőszéke kőből készült. Az oltárképen Szent Miklós látható. A somlónásárhelyi plébánia része.

Világháborús emlékmű

Az emlékműveket az I. és a II. világháború áldozatainak emlékére állították.

Nagy László emlékház

A magyar irodalom kiemelkedő alakjának szülőháza építészeti szempontból is értéket képvisel. A házat 1908-ban építette Nagy László édesapja, Nagy Béla (1884–1969) parasztgazda. Az 1950-es évek kommunista diktatúrája („vas és acél országa akartunk lenni”) a hagyományos életet tönkretette. Állatok nélkül, szerepüket vesztve a lakatlan gazdasági épületek tönkrementek, összedőltek. A szülői ház ma is látható részben állami segítséggel, illetve az iskola szerzetéből és közadakozásból lett helyreállítva. 1984-től szolgál Nagy László emlékházaként, a költő híveinek és családjának szándéka szerint. A szülőház emlékházzá alakításának fő célja: Nagy László szellemi örökségének ápolása a szülőföldön, életművének elmélyült megismertetése. Az épület műemléki védelem alatt áll. Nagy László a XX. század egyik legnagyobb hatású magyar költője volt, aki Felsőiskázon született. Számos verseskötete és műfordítása jelent meg, 1950-ben, 1953-ban és 1955-ben József Attila-díjat, 1966-ban Kossuth-díjat kapott.

Nagy László (1925-1978)

Felsőiskázi Szűz Mária templom

A település legnagyobb temploma a római katolikus hívek szakrális épülete. A középkorban itt állt az anyaplébánia, a másik kettő ehhez tartozott. Az előző templom 1860-ban összedőlt, a mai 1871-ben épült fel.

Szent László templom

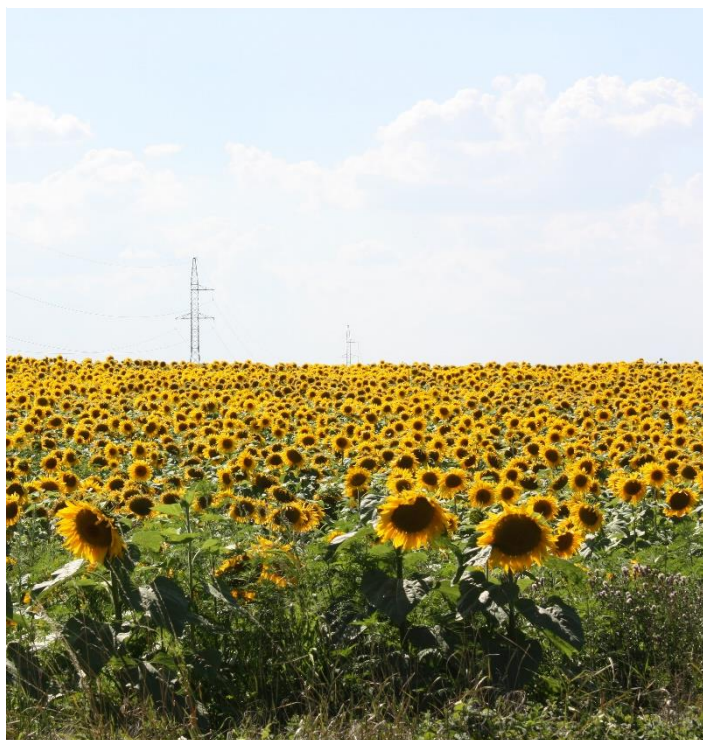
Az evangélikus templom Szent László tiszteletére épült 1775-1785 között. Bizonyítható, hogy korábban egy kápolna már állt a helyén, ezért is hívták a falut egy időben Kápolnásiskáznak. Méreteiben nagyobb, mint az alsóiskázi templom.

Természeti értékek

A település természeti értékekben bővelkedik. A vidéki kikapcsolódást keresők számára tökéletes választás. A falusi turizmus adta lehetőségek kiaknázására tökéletes a község.

A falu nyugati határán folyik a Hunyor-patak, ami Karakőszöröcsögnél ered. A Bakonyalja észak-északnyugati irányú völgyében halad, majd Csögle és Kispirit között kiér a Marcal árterére.

Iszkáz település közigazgatási területét az Országos Ökológiai Hálózat övezetei nem érintik. Natura 2000-es terület nem érinti.

A községtől nem messze fekszik a Somló hegy, mely gazdag élővilággal rendelkezik. Gazdag aljnövényzete és a melegkedvelő gyertyánosok és tölgyesek kellemes környezetet biztosítanak. Több gyíkfaj is megtalálható, mint például a fürge gyík vagy a fali gyík.

Jelmagyarázat:

 Tájképvédelmi övezet

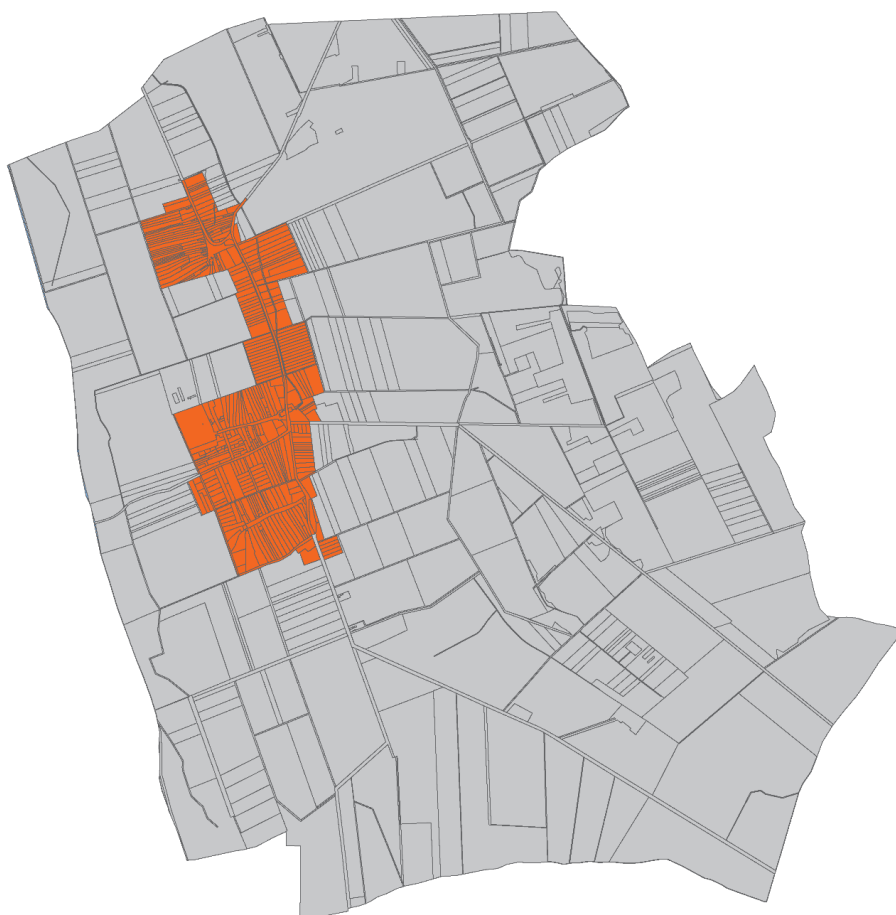
ELTÉRŐ ÉPÍTÉSZETI KARAKTEREK BEMUTATÁSA

Iszkáz település

A településen az arculati jellemzők tekintetében nem különböztetünk meg eltérő karaktereket. Településképi szempontból meghatározó területek:

- Falusias karakterű terület,
- Kültérület.

Jelmagyarázat:

- a) Falusias karakterű terület
- b) Kültérület

Iszkáz falusias karakterű területe

A belterületi beépített és a még beépíthető területek zöme lakóterület.

A település központjának a József Attila és a Nagy László utca találkozása mondható. Itt találhatóak a közintézmények és a templom is. A település három településrészre tagolódik, amelyek karatkerben alig különböznek egymástól.

Felsőiszkáz főutcájában a beépítés jellemzően utcavonalas, igen minimális előkertessel beépítéssel keveredve. Középiszkázon a József A. utcában gyakorlatilag csak utcavonalra helyezett, viszonylag régi épületek találhatók. A két településrészt összekötő szakaszon pedig a település többi részéhez képest jóval mélyebb előkertessel beépítés alakult ki.

Az épületek jellemzően az utcára merőleges nyeregtetővel vagy kontyolt nyeregtetővel készülnek. A kerítések rendszerint áttörtek, alacsonyak, a porták és az utcák rendezettek.

A homlokzatok vakoltak, sok helyen oromzati tagozat, ablakok körüli díszítés és füstlyukas oromzat jelenik meg. Jellemzően egyszintesek az épületek, hagyományos tornácos épületet sajnos mára alig találunk a településen, de a népi építészet értékeit ma is több épület őrzi.

Iszkáz külterület

A külterületen állattartó és növénytermesztő gazdálkodás folyik, az itt található épületek is ehhez alkalmazkodtak. Az épületek jellemzően falazott szerkezetűek, vakoltak, cseréppel fedettek, jellemzően sátoztetősök.

A település közvetlen közelében körbe szántóföldek találhatók. A környéken nagyobb erdőségeket is találunk. A természetközeli területek karakterét fontos megőrizni.

ÉPÍTÉSZETI ÚTMUTATÓ, AJÁNLÁSOK

5

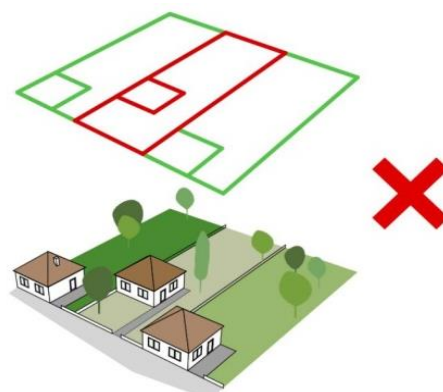
Iszkáz falusias karakterű terület

TELEPÍTÉS

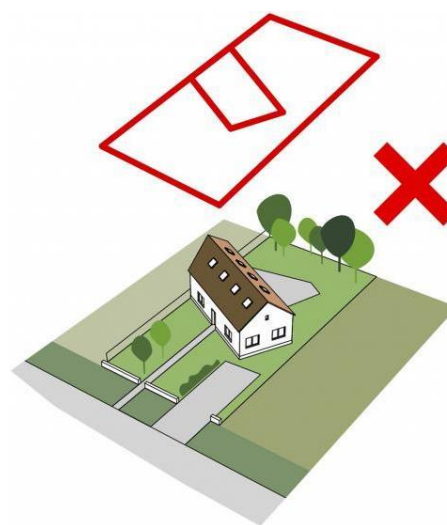
Iszkázon az oldalhatáros beépítés jellemző, általában utcavonalas beépítéssel, de találni több példát az utcától visszahúzott, előkertes telepítésre is.

Új épület esetén a tetőgerincet és telepítési sávot a szomszédos épületekhez igazodva célszerű meghatározni, hogy az utcakép rendezett maradjon.

A környezetben látható épületek telepítésétől eltérni nem célszerű. Az új építésű házakat a kialakult tengelytől hátra vagy előre húzni, illetve a tetőgerincek tengelyét elforgatni nem javasolt.

A feltüntetett ábrák a javasolt és elkerülendő telepítési példákat kívánják szemléltetni.

A képeken Iszkázon található, közel azonos magasságú épületek láthatók, melyek egységes utcaképet mutatnak.

MAGASSÁG

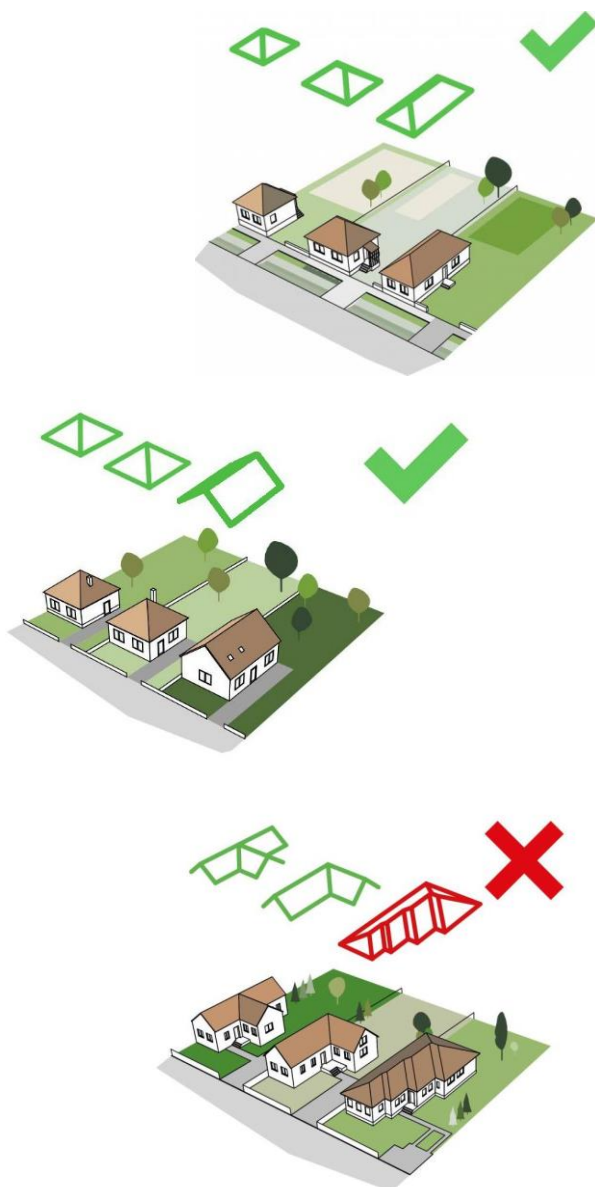
Iszkáz harmonikus utcaképének szempontjából fontos, hogy az épületek a meglévő falusias szövetbe illeszkedve épüljenek meg, közel azonos magasságban a szomszédos épületekkel.

A településre a földszintes lakóházak jellemzők, így a hirtelen kimagasló épületek rossz hatással lennének környezetükre.

TETŐHAJLÁSSZÖG

A településen a lakóházak tetőhajlásszöge szinte azonos, 35-45 fok között mozog. A meglévő épületek közé ékelődő új házaknál hasonló hajlásszöggel kell épülniük a tetőknek, mint amely a szomszédos épületeknél megfigyelhető.

A kisebb vagy nagyobb szöggel épülő tetők nem illeszkednének a település utcáinak összképébe.

TETŐFORMA

Az Iszkázon lévő tetőformák általában nyereg-, kontyolt vagy csonka kontytetők. A falusias környezetbe illeszkedő tetők mellé nem javasolt lapostetőt vagy összetett tetőt építeni.

Elsősorban az új épülettel szomszédos épületek tetőformájához hasonlóan célszerű az új tetőt kialakítani, hogy az környezetébe illeszkedő képet mutasson.

A képen a településre jellemző, füstlyukakkal ellátott, az utca vonalára merőlegesen telepített, nyeregtetős épület látható, mely új épületek tervezéséhez követendő példaként szolgálhat.

SZÍNEK

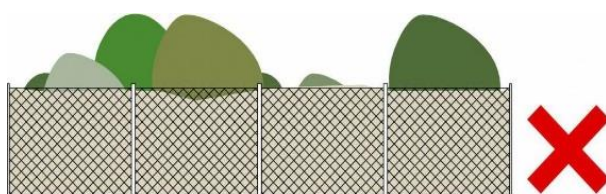
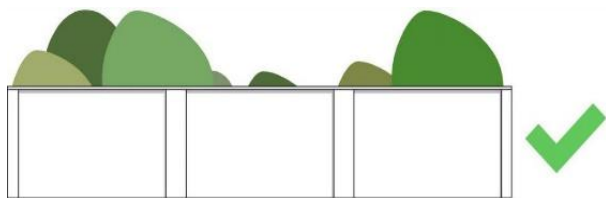
Iszkázon a magyar falusi településekhez hasonlóan a világos földszínek és a fehér használata célszerű a homlokzatokon, melyekhez sötét, fa nyílászárók javasoltak.

A település karakteréhez nem illő élénk és harsány színek kerülendők. Nem tanácsos továbbá a homlokzatok túldíszítettsége sem.

Példák láthatók a településre jellemző színezésre: világos homlokzatok, sötét nyílászárókkal.

KERÍTÉSEK

Az utcavonalas beépítéseknél a falazott, vakolt kerítések használata tanácsos, míg az előkertes telepítéseknél inkább az áttört fa- és fémkerítések jellemzők. Az áttört kerítéseket célszerű a házakkal harmonizáló módon lefesteni, a tömör kerítéseket a házakkal megegyezően.

A betonelemes és paneles, tömör kerítések nem illeszkednek a település karakteréhez, így azok használata nem javasolt. A drótfonatos, náddal bevont kerítések kerülendők az utcai telekhatáron.

A képeken a településen megfigyelhető áttört és tömör kerítésekre láthatunk példákat egyaránt.

Iszkáz külterület

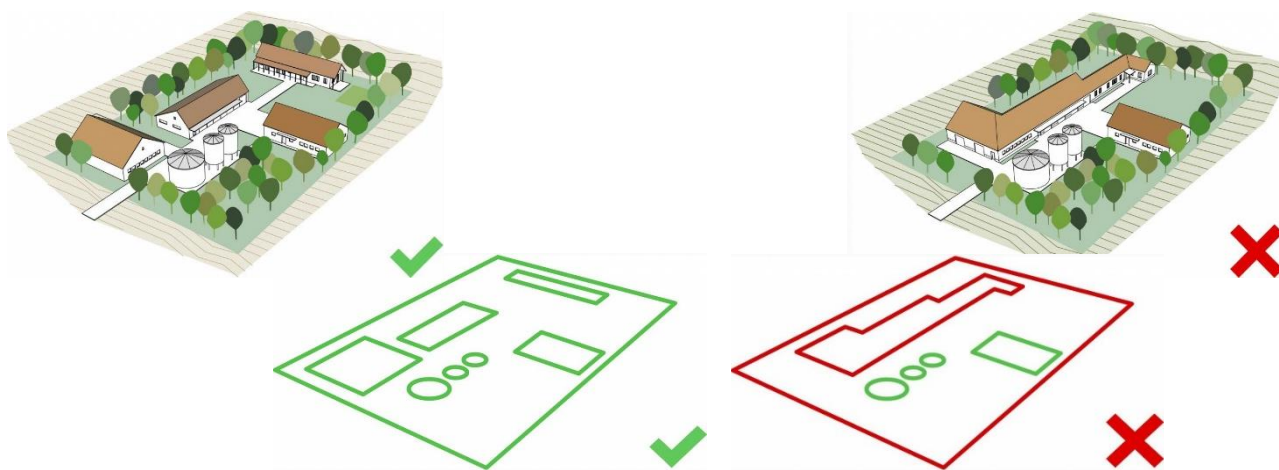
TELEPÍTÉS

A külterületen állattartó- és növénytermesztő gazdálkodás folyik, az itt található épületek is ehhez alkalmazkodtak.

Javasolt telken belül a különböző funkciók külön épületben való elhelyezése, illetve alkalmazkodni az adott technológiához. A telken belüli utak megfelelő minősége is fontos.

Az esetleges por-, szag- és zajszennyezés környezetre való hatását javasolt mérsékelni az épületek körül kialakított fás sávval.

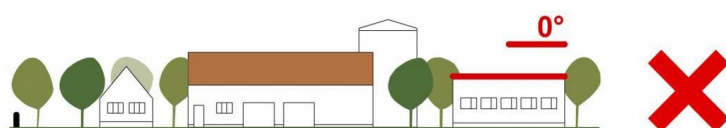
Kerülendő a különböző magasságú és funkciójú épületek közvetlenül egymás mellé sorolása.

TETŐHAJLÁSSZÖG

A meglévő épületek közé épülő új épületeknek hasonló tetőhajlásszöggel kell épülniük, mint a környezetükben lévők. A túl magas, illetve túl alacsony hajlásszögű tetővel rendelkező épületek nem illeszkednek a környezetükhöz.

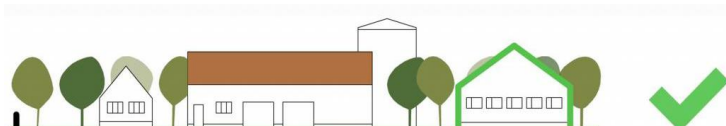

MAGASSÁG

Törekedni kell arra, hogy az egy telken található épületek magassága közel egyező legyen, amennyiben a technológia ezt lehetővé teszi.

A meglévő épületek közé ékelődő új épületeknek hasonló magassággal kell épülniük, mint a környezetükben lévők. A túl magas házak nem illeszkednek a falu utcaképébe.

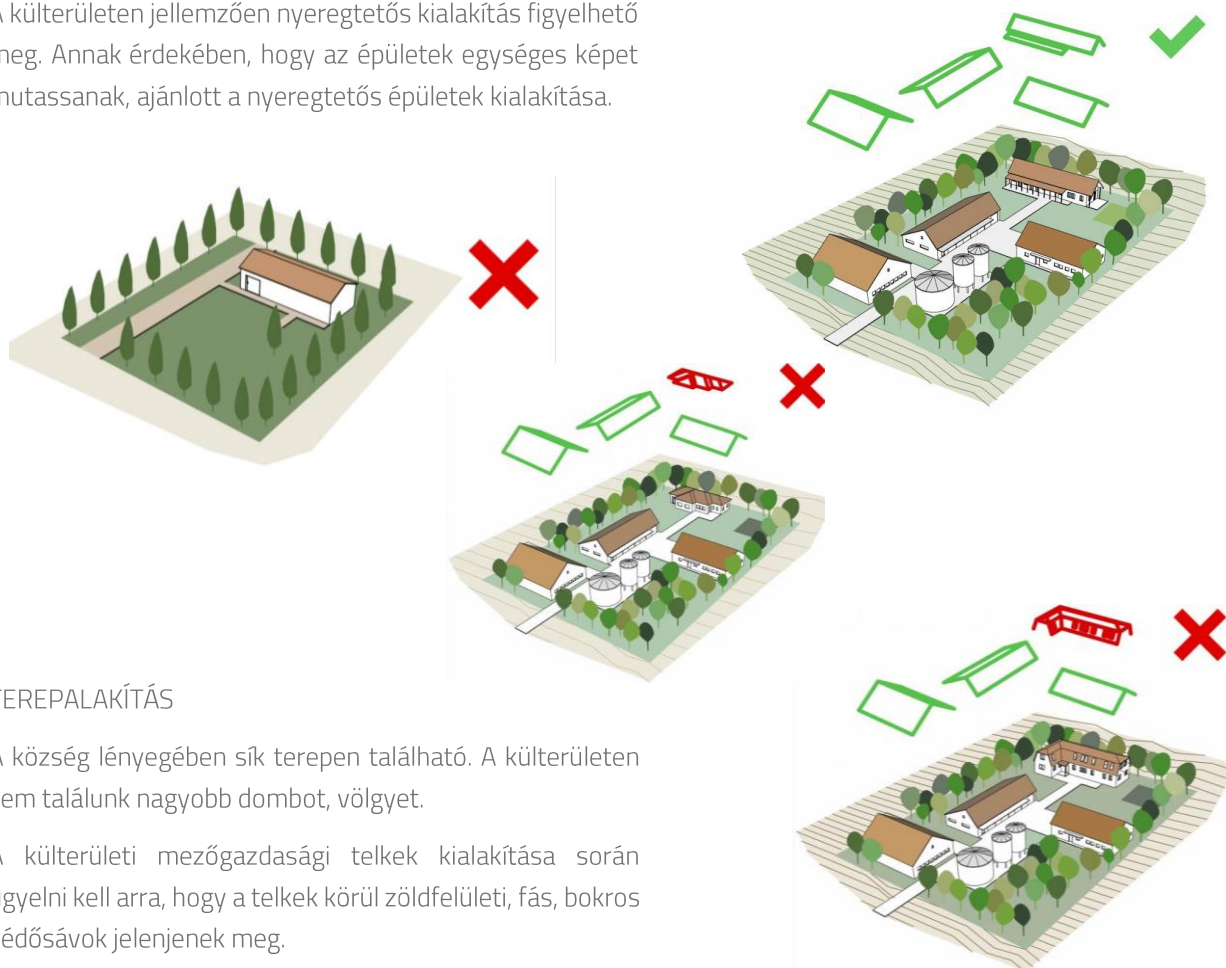

A sematikus ábrákon példa látható a településen javasolt épületmagasság illeszkedésére.

TETŐFORMA

A külterületen jellemzően nyeregtetős kialakítás figyelhető meg. Annak érdekében, hogy az épületek egységes képet mutassanak, ajánlott a nyeregtetős épületek kialakítása.

TEREPALAKÍTÁS

A község lényegében sík terepen található. A külterületen sem találunk nagyobb dombot, völgyet.

A külterületi mezőgazdasági telkek kialakítása során ügyelni kell arra, hogy a telkek körül zöldfelületi, fás, bokros védősávok jelenjenek meg.

Iszkáz település

KERTÉSZETI ÚTMUTATÓ

A növényalkalmazást jelentősen befolyásolja a potenciális vegetáció, mely itt a Pápa-Devecseri sík déli részén a cseres-kocsányos tölgyes. Ennek névadó fajai a kocsányos tölgy, illetve a csertölgy, melyek méretükből adódóan leginkább parkfának alkalmasak, illetve előbbinek ismerjük oszlopos habitusú *'Koster'* és *'Fastigiata Koster'* fajtáit, melyek kisebb helyigénnyel rendelkeznek.

Elegyfajok közül jelentős a közönséges nyír, melynek alapfaján túl népszerűek a kiskerti telepítésre is alkalmas, kompakt fajtái. Ezek közül a *'Laciniata'* szeldelt leveleivel díszít, a *'Youngii'* csüngő koronájával gyönyörködtet, míg a *'Bíbor'* és a *'Purpurea'* különlegessége sötétbordós, szinte lilás lombszínében rejlik.

Fontos megemlíteni a közönséges gyertyánt, melynek előnyös tulajdonsága, hogy jól metszhető, alakítható, így akár sövényt is nevelhetünk belőle. Ilyen célra javasolható például a *'Lucas'*. Ezen kívül ismert még számos másik fajtája: a csüngő koronájú *'Pendula'* igazi különlegességnek számít habitusának köszönhetően, az oszlopos *'Fastigiata'* és *'Frans Fontaine'* fajták pedig utcafásításra is alkalmasak. A *'Monumentalis'* nevével ellentétben alacsony, kompakt fajta, kecses, kúpos koronájával szép szoliter fája lehet a kertnek.

Megemlítené még a vadvadkörte, mely igen szép szoliter fává nő, és ehető, fanyar ízű termése miatt is közkedvelt. Helyet kaphat szőlőskertekben is, akárcsak a közönséges dió. Ugyancsak előfordul a társulásban a méretéből adódóan leginkább parkokba telepíthető mezei szil, melynek alapfaján túl választható különleges tarka levelű változata, a *'Variegata'* is. Galagonyák közül az egybibés galagonya bátran ajánlható kiskertekbe, hiszen nem igényel nagy helyet, igénytelenségének és ellenállóságának köszönhetően pedig kiválóan alkalmas közterületi telepítésre is. Alapfajából nyírott, illetve nyíratlan sövény is kialakítható, oszlopos fajtája a *'Stricta'* és a keskeny, kúpos koronát nevelő *'Toba'* pedig utcafásításra alkalmasak. Utóbbi halvány rózsaszín virágaival és sötétzöld leveleivel igazán különleges.

Cserjefélék közül elsősorban a húsos somot kell kiemelni, mely egykor a Somló lankáit borította. Tulajdonképpen erről a cserjeféléről kapta a vulkáni tanúhegy a nevét. Később helyére szőlőt telepítettek, így jelenleg is szőlőültetvények sokasága határozza meg a táj karakterét. A húsos som fajtái közül javasolható a *'Jolico'*, melynek nagyméretű, C vitaminban gazdag termései finomak és rendkívül egészségesek; valamint a *'Kazanlak'*, mely kifejezetten ellenálló kórokozókkal, kártevőkkel szemben.

Telepíthetünk bátran rózsaféléket is, melyek egész nyáron át elbűvölnek gyönyörű virágaikkal és illatukkal. Örökzöldek közül nyugodtan választható a közönséges boróka, melynek számos fajtáját ismerjük. Oszlopos habitusúak köréből legnépszerűbb a tömött, sűrűn ágas *'Hibernica'* és *'Suecica'*, valamint a karcsú koronájú *'Bakony'*, elterülők közül pedig gyakran telepített a *'Repanda'* és a *'Green Carpet'*.

Helye van ezen kívül a cserjés pimpónak is a kertekben, közterületeken egyaránt, alkalmas alacsony nyíratlan sövénynek, talajtakarónak, de utak szegélyezésére is kiváló és egész nyáron virágzik. Fajtái közül népszerűbbek között a *'Goldteppich'* és a *'Goldstar'*.

Lágyszárúak alkalmazására is számos lehetőség nyílik kertekben, közterületeken egyaránt. Utóbbi esetében leginkább a nagyobb méretű, virágágyi fajok jöhetnek szóba, míg kertekben bátran létesíthetünk akár sziklakertet is, hiszen nem hat tájidegen elemként a területen. Miután a Somlót bazalttufa alkotja, célszerű ezt alkalmazni a sziklakertekben is, vagy ennek hiányában más, hozzá hasonló kőzetet.

A sziklakertekben megjelenhetnek párnás habitusú díszfüvek, például csenkeszek vagy sásfélék, de helyet kaphatnak különböző virágaikkal díszítő fajok is, mint például a sziklai ternye vagy különböző harangvirágok.

A kertek elrendezését illetően megállapítható, hogy a klasszikusnak vett előkertek kevésbé jellemzőek erre felé, a lakóházak általában telekhatáron állók. Mellettük az oldalkert díszítő funkciót tölt be, vagy autóbeállóként szolgál, haszonkerti felhasználásuk nem jellemző.

Gyakran ültetett növények ezekben az oldalsó kertrészekben a rózsák, illetve különböző örökzöldek: fenyők, tuják, borókák. Javasolható a kerítés szigorú vonalvezetésének oldására nyírott vagy nyíratlan sövények használata, például gyertyánnal vagy galagonyával, illetve miután jellemző a térségre a szőlőtermesztés, bátran létesíthető szőlőlugas is.

A Somlót alkotó bazalttufa változatos felhasználása jellemző a kertekben. Megjelenhet épületek, kerítések lábazatában, de akár sziklakertek kőanyagaként is.

Sziklakertet célszerű a kert hátsó felében a pihenőkertnél kialakítani, méghozzá nem kőkupacként, hanem meglévő épített elemhez, például lépcsőhöz, teraszhoz kapcsoltan. Ilyen formában indokolt a létesítése, kialakításával harmonikus összképet teremthetünk a kertben megidézve a táji adottságokat.

Helyet kaphatnak bennük a már említett évelőkön túl kisméretű területű borókák, mint például a közönséges boróka 'Repanda' fajtája, illetve a cserjés pimpók közül is ismerünk kisebb, sziklakertbe is telepíthető fajtákat, ilyen például az 'Elizabeth'.

Ezek a sziklakertek a cserjékhez, fákhöz hasonlóan ugyancsak részt vesznek a homorú térfal kialakításában békés zugot teremtve a hátsókertben. Pihenőkerten túl akár kisebb veteményes is kialakítható, ahol különböző zöldségfélék, gyümölcsök termelhetők meg.

A Balaton-Felvidéki Nemzeti Park oldalán megtalálhatók a természet- és tájvédelmi szempontból növénytelepítésre javasolt fajok és a kerülendő, inváziós fajok listája: <https://www.bfn.hu/hu/novenyjegyzek>.

RÉSZLETEK

A népi mesterek által használt részletképzéseket lehet látni a településen. Például a csipkefallal (tégglából lépcsőzetesen kirakott szegély) záródó oromfal, az orommezőt és a homlokzat alsó részét elválasztó díszítés, a szimmetrikusan elhelyezkedő füstlyukak, valamint a nyílások körüli vakolatdíszítés és a szemöldök párkány.

ANYAGHASZNÁLAT

Településképi szempontból a vöröses, szürkés árnyalatú cserépfedés és a természetes pala használata javasolt.

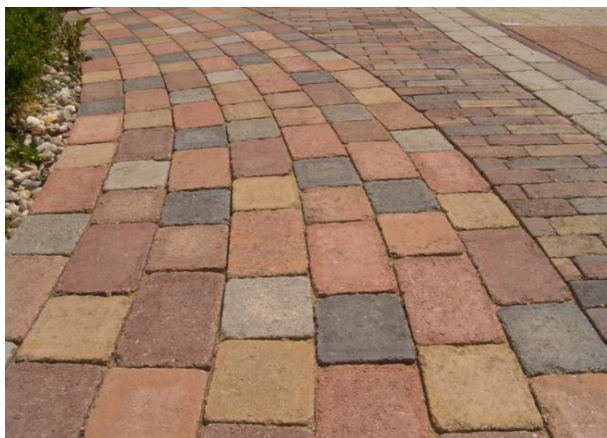

Népi hagyományokat őrző településeken a fémlemezfedés és hullámpala használata kerülendő. Nem javasolt továbbá, hogy egy tetőnél többféle színben használjuk a fedéseket.

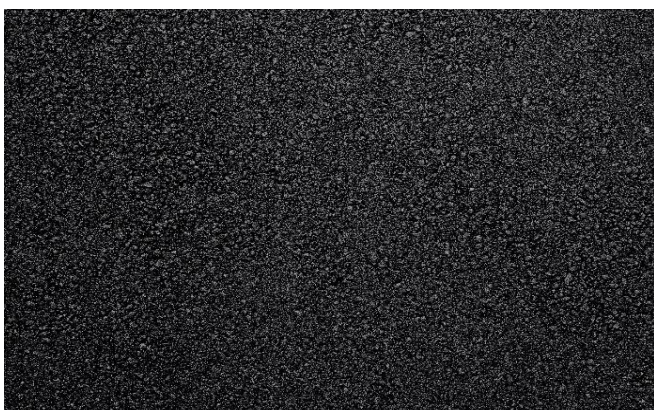

BURKOLATOK

Népi hagyományokat őrző településeknél a járdák és gépkocsibeállók burkolásánál javasolt a térkő használata.

Az aszfalt és beton használata kültéri burkolatoknál kerülendő.

AJTÓK, KAPUK, ABLAKOK

Iszkáz hagyományokra visszatekintő település, ahol az épületek főhomlokzatainak hangsúlyos elemei az osztott üvegezéssel kialakított, sötétbarna vagy sötétzöld színnel ellátott fa ablakok. Az ablakok zsalugáterekkel rendelkezhetnek. Az ablakok mellett az ajtóknak és kapuknak is illeszkedniük kell környezetükbe. A bejárati ajtókat az ablakokkal megegyező színezésű fából javasolt készíteni, a kapukat pedig a kerítések stílusában javasolt kivitelezni.

Utcai kapuknál a kerítéssel megegyező kialakítású, áttört vagy tömör kapuk elhelyezése javasolt, melyek színben harmonizálnak az épülettel.

HOMLOKZATKÉPZÉS

A település épületei javarészt utcára merőleges gerincű nyeregtetővel, kontytetővel és csonka kontytetővel épültek. A vidék hagyományos homlokatkialakítására is találni példákat, melynek eleme az utcai főhomlokzaton szimmetrikusan elhelyezkedő 2 ablak, a díszítőpárkány, a csipkefal és az ablakok körüli vakolt homlokzatdísz. Anyaghasználatban a természetes anyagok alkalmazásai az elsődlegesek, melyek közel állnak Iszkáz hagyományaihoz.

UTCÁK, TEREK

A falu legmagasabb épületei az evangélikus templom és a Szűz Mária neve templom. Az utóbbi mellett egy nagyobb, fából készült játszótér található. Iszkáz utcáit közel azonos magasságú, oldalhatáros beépítésű lakóházak alkotják.

Az Iszkázon élők számára fontos a vallás, melyet az alábbi, utcán elhelyezett kőkeresztek is mutatnak.

HIRDETÉSEK, REKLÁMTÁBLÁK, SAJÁTOS ÉPÍTMÉNYFAJTÁK

Hirdetés és reklám kivitelezésére a vas cégérek és fa táblák elhelyezése javasolt.

Falusias községeknél kerülendő a településidegen molinó és fényreklám elhelyezése.

Parabola antenna, klímaberendezés és más műszaki berendezések elhelyezése a főhomlokzaton kerülendő. Ezek a berendezések megzavarhatják a település egységes arculatát. Telepítsük az oldalhomlokzatra, vagy a hátsó homlokzatra.

Napelem telepítése során a tájolás nagy szerepet játszik. Amennyiben lehetőségünk van rá, ne a főhomlokzat felőli tetőrészre helyezzük el az elemeket. Ha nagyobb, árnyékmentes földterületünk van az épületünk mellett, ajánlható még a talajon, lábazatra történő elhelyezés.

A képen példa látható antenna álcázására. Ma már fenyőfára hasonlító kialakítás is lehetséges, így a településkép nem sérül, az antenna beleolvad a környezetébe és nem okoz zavaró látványt.

Villanyóra elrejtésére jó megoldás a homlokzatba beépített kis szekrény, amely stílusában illeszkedik a nyílászárókhöz.

MAI PÉLDÁK

A képeken mai példák láthatók, melyek arányrendszerükben és formavilágukban követik a népi mesterek által meghatározottakat. A homlokzatok világos szürkés színvilága modern, de hagyományosnak tekinthető. Az épületek megegyező magasságúak és formájúak, mégis részleteikben eltérnek. Tömör és áttört kerítések váltakoznak. Az oromfalas homlokzatokon szimmetrikusan elhelyezkedő nyílások és díszítések láthatók. Anyaghasználatban és felületképzésben korszerűnek tekinthető megoldások figyelhetők meg, melyek illeszkednének egy falusi arculathoz is.

A képek nem a településen készültek.

Új építés hagyományos épületek környezetében

Régi házak felújításakor fontos, hogy a korszerűsítést követően is látszódjanak a hagyományokra visszatekintő építészeti elemek. Ne falazzunk be utcai nyílásokat, ne nagyítsuk meg azokat. Javasolt az eredeti homlokzat megtartása, nagyobb méretű nyílások és bővítések szükség esetén az udvar irányába történhetnek. A képeken mai példák láthatók, melyeknél keveredik a modern és a hagyományos stílus. Nem célszerű fém és műanyag nyílászárók használata a hagyományt alapul vevő, de modern homlokzatokon sem. *(A képek nem a településen készültek.)*

IMPRESSZUM

ISZKÁZ KÖZSÉG ÖNKORMÁNYZATA

Iszkáz honlap címe: www.iszkaz.hu

Iszkáz e-mail címe: iskkaz@iplus.hu

Iszkáz postai címe: 8493 Iszkáz, József A. utca 3.

Telefon: +36 88/252-001

Polgármester: Cseh József

Főépítész: Farkas István

Főépítész e-mail címe: iskkaz@foepitesz.com

SZERKESZTETTE: Farkas István, Németh István, Bujáki Bence

SZÖVEG: Németh István, Kovács Krisztián

FOTÓ: Farkas István, Németh István

ÁBRÁK: Lechner Nonprofit Kft.

GRAFIKAI TERVEZÉS: Farkas István, Kőrösi Emese Edit

Iszkáz, 2017. december 08.

A kézikönyvben szereplő fotók nem kizárólag a településen készültek!

Az építészeti útmutató, a mai példák és a reklámhordozókkal kapcsolatos témakörökben szereplő javaslatok között, máshol készült fényképeket is beillesztettünk saját adatbázisunkból, hogy olyan mintákat tudjunk bemutatni, amelyek a település arculatát, karakterét kedvező irányba módosíthatják.

A kézikönyvben kerülendő példaként szereplő képek nem a településen készültek.